

הארץ

עמוד הדעות

גדעון לוי נובח על העץ הלא נכון

דני רבינוביץ

גדעון לוי נמנה על קומץ קטן ומתמעט של קולות בציבוריות הישראלית שמייצג היטב את עמדותי ותפיסות עולמי בעשורים האחרונים. מאמריו על אזור הדמדומים שהחשיכה ישראל בשטחים הכבושים הם מופת של תבונה ובהירות פוליטית. כתיבתו הנוקבת על טייסי חיל האוויר בימי 'חומת מגן' (2003), שגרמה לחשיפת אטימותו הזחוחה של דן ('רעד קל בכנף') חלוץ ותרמה לתופעה המבורכת של סרבנות הטייסים, נותרה בעיני אירוע מכונן.

אבל למרות הקרבה בהשקפות, מצאתי את 'הרעים לטיס', המאמר שפרסם לוי ב'הארץ' בתחילת השבוע, שגוי ומסוכן. ההתמקדות החוזרת שלו בטייסי חיל האוויר היא בעיני נביחה אל העץ הלא נכון. היא מסיטה תשומת לב משאלות מוסריות ופוליטיות אחרות, חשובות הרבה יותר לקיומנו כאן.

אין חולק: נשים וילדים נהרגים בעזה מהפצצות כלי טיס ישראלים, והאצבע על ההדק במקרים רבים היא אכן של בני המעמד הפריבילגי שעליו ועל מטפחיו מתגולל לוי. אך שתי התפתחויות מטרידות שחלו בעשור האחרון, ושלו מתעלם מהן, שינו מן היסוד את ההקשר שבו פועלים טייסי חיל האוויר. האחת היא ההיפוך במשוואה שבעבר היתה טריביאלית: למי מהצדדים יש אינטרס ביותר הרוגים אזרחיים בתקיפות מהאוויר, ומי מבקש לצמצמן. השניה היא הרצחנות החבויה בחלוקת העבודה החדשה בין מרכז השליטה שמזין את המטוס במידע פרשני בזמן אמיתי, לבין משחרר החימוש.

ישראל לא עשתה לצערי שום קפיצת מדרגה ביחסה למוסר המלחמה. יחד עם זאת ברור שחישוב מחדש של האינטרסים שלה גורם לה לפעול בנחישות ובעקביות כדי למנוע הרג אזרחים. צה"ל נוקט לשם כך בצעדים מסורתיים (מטרות נפסלות מראש, משימות מקבלות פקודת 'חדל' ברגע האמת, עלונים מנחים אוכלוסיות ספציפיות לפנות את בתיהם לזמן קצוב) וגם בטכנולוגיות חדשניות ואפקטיביות יותר (אזהרות טלפוניות בקול במסרון, טילי דמה שמקישים על גג הבית ודוחקים ביושביהן לצאת ברגע האחרון, ועוד). לעומת זאת פעולות חמאס, הן בשגרה והן ביום פקודה, מצביעות על אדישות להרג אזרחים ואולי אף על אינטרס ממשי בכך. גם אם נניח שאין בעזה משאבים למיגון אזרחים, עצם היציאה למלחמת טילים עם יריב עדיף עשרות מונים כשהעורף חשוף היא עדות מרשיעה. כך גם המסר המאיים ששלחה הנהגת החמאס לאזרחים בעזה בסערת הקרב, שמי שיענה לקריאת ישראל ויתפנה זמנית כדי להציל את חייו ייחשב משת"פ.

כמו במקרה של ישראל גם במקרה חמאס אין צורך להכריע ברגע זה אם צעדי השלטון מבטאים עליונות מוסרית או הפקרות אינטרסנטית (בחמאס יטענו מן הסתם שמוות על קידוש האומה וכבודה מייצג דרגה מוסרית נאצלת יותר ממילוט הנפש). מה שכן ברור הוא שבניגוד לבליוץ על לונדון, והרג 100 אלף האזרחים בדרזדן, פצצות האטום בערי יפן, 'הפצצות השטיח' בוייטנאם, הרס הערים הסוריות ומקרים רבים אחרים שבהן היה לתוקפים אינטרס ברור להרוג כמה שיותר אזרחים, אצלנו היום התהפכו היוצרות: ישראל התוקפת מנסה למזער הרג אזרחים בעזה. התכנון של חמאס מתבסס על מוות המוני שלהם.

הנדבך השני של הביקורת על מאמרו של לוי נוגע לחלוקת העבודה החדשה בין המתבוננים במסכים לבין משחררי החימוש. טייסי חיל האוויר חדלו להיות השליטים הבלעדיים של השחקים. חלק ניכר מקבלת ההחלטות שעליה היתה גאווה כל השנים הופקע מהם. הסינרגיה החדשה שנוצרה בין הצופים במסכים, מעבדי המידע ופרשניו, מקבלי (ומקבלות) ההחלטות הגורליות ברגע האמת ומפעילי כלי הטיס עצמם, תורמת בין השאר

להקהיית הדילמה המוסרית של הטייס, ומאפשרת לו להתמקד בהבאת הטיל למטרה שנבחרה. הטכנולוגיה החדשה של המוות, שמצליחה לנתק בין איסוף מידע, פרשנותו, החלטה וביצוע למרות שכולם מתרחשים בו זמנית, בתוך שניות ספורות, היא הבעיה המוסרית האמיתית של מלחמת המסכים בת זמננו. לא רמתם האישית של הטייסים, או מידת הפוליטיזציה שלהם.

ההקשרים הטכנולוגיים והפוליטיים החדשים של תקיפות האוויר בעזה אינם מגדירים מחדש מה הוא פשע מלחמה, ולא מנקים את ידי הטייסים. אך הם הופכים את מטח הספקנות הפרובוקטיבית שכיוון לוי על אליטה מורמת מעם, זה שזיעזע רבים ב 2003, למהלך שב 2014 נראה נבוב. הוא מחטיא שאלות גורליות הרבה יותר להבנת הסכסוך המקומי ולהתמודדות עם הרג בלתי מעורבים במלחמה.